

Peter Dahler-Larsen (2002): **At fremstille kvalitative data**, Odense Universitetsforlag.

Anmeldt af *Lone Greve*, master i Professionsudvikling, 4. semester, Danmarks Pædagogiske Universitet.

Peter Dahler-Larsen har skrevet en god og nyttig bog om ”at fremstille kvalitative data”.

Han spiller bogen igennem på den dobbelte betydning i dette udtryk, nemlig både at producere og præsentere kvalitative data. De anvisninger, han giver på begge dele, er fremsat i et let læseligt sprog og i en form, som fører læseren verden rundt – om det at fremstille kvalitative data. De eksempler, hvormed han illustrerer kvalitative data og deres kompleksitet gør i sig selv bogen læseværdig og morsom.

Han starter med bogens omslag, som viser et gammelt grafisk tryk fra 1796, erhvervet i Paris. Det bærer påskriften ”Grand Chef de Guerriers Iroquois”, men undervejs afsløres, at det mest autentiske ved dette tryk vist er tegnerens og den grafiske ophavsmands signaturer og formentlig også årstallet. Dahler-Larsen er venlig straks at referere sin samtale med boghandleren, som ved at slå op i en bog mener at dokumentere, at tegneren med en vis sandsynlighed havde besøgt Nordamerika. Derved vækker han læserens mistænksomhed. Den havde umiddelbart blot haft form af en vis undren over denne irokeserhøvding i skødefrakke og med trekantet hovedbeklædning, typisk for den franske adel. Ganske vist er de bare ben og fødder, som stikker nedden ud af de korte vide bukser, iført snøresko og ikke mokkasiner, og høvdingen poserer i en typisk europæisk positur under det, man kunne formode at have været en portrættering - - og dermed er tonen slået an.

Således føres læseren af Dahler-Larsen rundt i de kvalitative datas veje og vildveje – overskueligt, elegant og morsomt. Opbygget i de 5 kapitler arbejder bogen sig rundt i dybt forskningsmæssigt seriøse problemer ved kvalitativ dataindsamling og behandling og anviser overalt gode, praktiske og anvendelige måder at forholde sig på over for problemstillingen: På én gang at fremstille – producere – kvalitative data og behandle dem på en videnskabeligt forsvarlig måde.

I første kapitel fremstilles undersøgelser af kvalitative data som en i de senere år forskningsmæssigt anerkendt metode til at forstå interaktioner. Kvalitative samfundsvidenskabelige undersøgelser er blevet en væsentlig ingrediens i den måde, vort samfund i dag beskriver sig selv på.

Der gøres straks grundigt op med argumenter imod at gøre behandling af kvalitative data til genstand for omhyggelig systematik, uden at se bort fra de praktiske vanskeligheder og væsentlige pålidelighedsproblemer, dette felt rummer. Det er besvarelse af spørgsmålet om, hvorfor kvalitative data behandles så stedmoderligt af den øvrige forskning.

Andet kapitel beskriver, hvad metodiske regler ved kvalitativ datafremstilling vil sige.

Kvalitativ metode fremstilles som et sammensurium, der finder sted ikke blot som forskning: Grundforskning, aktionsforskning og sektorforskning, men også som udredning for tankegange, evaluering, organisationsundersøgelser, konsulentundersøgelser og studenteropgaver, som i praksis er vokset frem til en genkendelig kategori som undersøgelser, der bruger *kvalitativ metode*.

”At undersøge” betyder at søge efter noget under overfladen, og ”kvalitative” angiver niveauerne i metoden, hvor undersøgelsen befinder sig.

- Metode som videnskabsteori: Epistemologi og ontologi
- Metode som undersøgelseslogik
- Metode som teknik til at generere og behandle data

Bogens tredje kapitel er det svageste, men også det mest nyttige. Grunden til svagheden er formodentlig, at emnet er det vanskeligste i kvalitativ metode, nemlig at systematisere de genererede kvalitative data til fremstilling i displays. Det kræver erfaring at kunne forholde sig til dette kapitel. Har man den, er her en megen nyttig vejledning til at få styr på fremstillingen af det til tider enorme kvalitative datamateriale i en undersøgelse. Hvis man indleder sin kvalitative undersøgelse med at forholde sig til dette kapitel, vil det forekomme uoverskueligt, formoder jeg, der som rimelig erfaren i databehandling måtte arbejde meget med dette kapitel. Det lykkedes dog at nå en forståelse, som jeg i anvendelig form kunne videregive til en medstuderende, som havde opgivet!

Dahler-Larsens figurer er ikke alle lige brugbare – men det hjælper, at også en erfaren kvalitativ forsker har vanskeligheder med sin fremstilling!

I indledningen til fjerde kapitel, som behandler kvalitetskriterier i kvalitative undersøgelser, citeres Lars-Henrik Schmidt således: ”...den afgørende af disse enkle dyder, nemlig sanddrøghed: ”Jeg vil ikke bedrage, men frem for alt vil jeg ikke bedrage mig selv”, thi i sin negativitet rummer denne eksemplariske regel stort set alle andre regler i det videnskabelige arbejdes gemene etik.” Herefter gennemgås korrespondenskriteriet, replikationskriteriet, reliabilitetskriteriet, kommunikativ validitet, håndværksmæssig validitet, transparenskriteriet, det heuristiske kriterium og endelig den pragmatiske validitet. Så skulle man være dækket ind!

I femte kapitel er man ved vejs ende og kan koncentrere sig om problemerne med kontingens og stringens i vidensproduktionen. Men Dahler-Larsen lader ikke sin læser i stikken og indleder kapitlet med et citat af Francois Jakob, som i ”Mulighedernes Spil” fra 1985 skriver: ”Videnskabens dyrkere har for længst opgivet forestillingen om en sidste urørlig sandhed, det nøjagtige billede af en ”virkelighed”, som ved næste gadehjørne stod og ventede på at blive afsløret og åbenbaret.”

I kapitlet redegøres for de to nævnte, tilsyneladende modstridende vilkår for videnskabelig vidensproduktion. Her kommer Dahler-Larsen ind på bevidsthedens aktive medvirken i vidensproduktionen, og at man ikke kan stole på bevidsthedens udtalte udsagn. Han beskriver sprogets indflydelse på erkendelsen og omtaler den sproglige fremstillings egen logik. Her, i dette kapitel, savner jeg en relatering til fænomenet "tavs viden", eller i det mindste dets ophavsmænd, Michael Polanyi, som den guru, som er genoplivet i de senere års litteratur om viden og dens funktion. Ingen steder antydes fænomenet "tavs viden", som kunne tænkes at spille en rolle i fremstillingen af kvalitative data. Det mener jeg, Dahler-Larsen med fordel kunne gøre i en ny bog, som jeg da med fornøjelse vil kaste mig over, men må nøjes med henrydningen til videnssociologien som et stort projekt, som almengør almene tankefigurer i betydningssystemer, relative i tid og rum. Videnssociologi er mere interesseret i, hvordan sandhed produceres socialt og historisk set, end i hvordan fejltagelser produceres. Den ser sand viden som institutionel produktion, som f. eks. Foucault, men også andre videnssociologer relativiserer vidensproduktion. Herefter diskuterer Dahler-Larsen, hvordan kontingens i videnskabelig vidensproduktion har sat sig igennem i forhold til den rolle, data og empiri spiller i det videnskabsteoretiske ræsonnement, og kommer herved frem til begrebet stringens, og hvad der gør vidensproduktion til en videnskabelig aktivitet. Denne relativisering af disse to væsentlige begreber i videnskabelig forskning afslutter en glimrende bog. Især må man ikke snyde sig for den, hvis man selv vil argumentere.

Bogen er ikke begynderlitteratur. Det er nødvendigt at fremhæve, at bogen som håndbog ikke kan stå alene, men læner sig op ad en vis forkundskab erhvervet ved læsning af f. eks. Steinar Kvaales bog: "Det kvalitative forskningsinterview." Til den er den et glimrende, morsomt og meget uddybende supplement. Dette moment gør, at man får lyst til at bruge begge bøger sammen, når man som jeg arbejder med det kvalitative interview som daglig arbejdsform.